ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИИ-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Ленин-Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

ЯМДЕ ЛИЙ

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

ГАЗЕТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пел ийлан 1 т. 8 ыр.

1938 ий 10 ОКТЯБРЬ № 48

„РОДИНА" САМОЛЕТЫМ МУМО

„Родина" самолетын экипажше.

Шола гыч пурлашке: 2-шо пилот капитан П. Д. Осипенко, экипажын командирже летчик В. С. Гризодубова да самолетын штурманже старший лейтенант М. М. Раскова Щелковский аэродромышто (Москва) беспосадочный перелетлан старт пумо деч ончыч. Союзфото.

КЕРБИ.

„РОДИНА" САМОЛЕТ ЭКИПАЖ В. ГРИЗОДУБОВА, П. ОСИПЕНКО, М. РАСКОВА ЙОЛТАШ-ШАМЫЧЛАН

Москва-Дальний Восток беспосадочный передетым сеҥымаш да пеш чаплын шуктымашда дене Тендам шокшын саламлена.

6450 километран маршрутым, вияшын—5947 километрым 26 часат 29 минутышто Тендан героически чоҥештымашда вияшынат, тугак ломанный линий денат международный женский рекорд лийын.

Корнын да посадкын нелэ условийыштыже ончыктымо Тендан отвагыда, хладнокровийда да чоҥештыме кугу мастарлыкда пӱтынь советский калыкын восхищенийжым луктеш.

Тендан дене кугешнена да уло шӱмна дене Тендан киддам кучена.

ВКП(б) ЦК ден ССР Ушем СНК-ын порученийышт почеш И. СТАЛИН, В. МОЛОТОВ.

„РОДИНА" САМОЛЕТЫМ ЛЕТЧИК-ШАМЫЧ САХАРОВ ДЕН БУРЛАКОВ МУЫНЫТ

„Родина" самолетын экипажше В. ГРИЗОДУБОВА, П. ОСИПЕНКО да М. РАСКОВА таза улыт.

28 сентябрьыште лекше „Ямде лий" газетеш „Родина" самолетын Москва гыч Дальний Востокыш чоҥештен каймыже нерген увертарен улына ыле. Тыгакак, 25 сентябрьыште 6 шагатат 53 минут деч вара самолет дене кыл кучымаш кӱрлын. Самолетын куш волен шичмыже пале огыл да самолет кычалмым органтизоватлыме, манын возен улына ыле.

„Родина" самолетым 3 октябрьыште мумо. Самолетым летчик-шамыч Михаил Сахаров ден Николай Бурлаков йолташмыт муыныт.

„Родина" самолет Комсомольск ола деч 125—200 километр наре ӧрдыжеш Дуки эҥгер деч северо-востокышкыла купан тайгыш волен шинчын.

Самолетым мушо летчикшамыч тыге ойлат: летчик Сахаров верысе жап дене 13 шагатат 30 минутышто Амутин ер деч 20 километр юго-западмогырыштыла шарен шындыме парашютла койшо ош тамгам ужын. Мо тиде? Вара ӱлычын чоҥешташ тӱҥалын да кок моторан ош самолетым ужын. Самолет вoктене кок еҥым ужын, нуно ош шовычым лупшен, кугу куанымаш дене летчикым саламленыт.

Ик мыняр минут гыч Бурлаков чоҥештен миен шуын. Вара кок летчик-шамыч „Родина" самолет улмым раш палашлан ӱлычынак ятыр чоҥештен пӧрдыныт. Но „Родина" самолет деке волен шинчаш лийын огыл. Вер пеш купан. Сахаров ден Бурлаков мӧнгеш Комсомольск олаш чоҥештен каеныт.

„Родина" самолетым утараш тунамак мерым ыштыме. Вес кечыже пален налме: „Родина" самолет дене Гризодубова ден Осипенко йолташмыт улыт. Экипажын кумышо члежже—Раскова йолташ нуның дене уке. Осипенко ден Гризодубова ош плотва дене условный знакым ыштен, Раскован могай верыште улмыжым ончыктеныт.

Раскова йолташым мумо

Тиде кечынак 9 шагатат 30 минутышто „МП—1" самолет дене (чоҥештыше пуш) летчик Деркунский чоҥештымыже годым Раскова йолташым муын. Раскова йолташ „Родина" самолет деч 10 километр ӧрдыштӧ, купан да шуэрак чодран верыште лийын. Раскова посадке деч ончыч самолетгыч парашют дене тӧрштен.

4 октябрьыштак 11 шагат жапыште Комсомольск ола гыч Москвашке тыге увертареныт: Аэрофлотын летчикше Деркунский, пилот Кирсанов, борт-радист Ситнов, борт-механик Федин тайгаште „Родина" самолетын штурманжым —Расковам муыныт. Тудо чара вереш тулым олтен да шовычым рӱзен сигналым пуэн. Тудлан самолет гыч кочкышым шумо. Раскова тунамак кочкышым поген налын.

* * *

4 сентябрьыште 10 шагат жапыште „Родина" самолетын шичме верышке кок парашютист-шамыч— старший лейтенант Ермин ден капитан Полежаев тӧрштеныт. Нуно „Родина" самолет деке сайын воленыт. Тидын деч посна самолетын экипажшылан парашют дене вургемым, кемым да шокшо чулка - шамычым, термосеш шокшо кофем шумо. Тыгакак самолетын могай верыште улмым ончыктыман картым да оружийым шумо. Экипаж шумо грузым чыла поген.

Кызыт Гризодубова, Осипенко да Раскова йолташ-шамычым да самолетым вашкерак Комсомольск олаш кондаш чыла мерым ыштыме.

* * *

7 октябрьыште „Родина" самолетын экипажше Керби деке толын шуыныт. Нуно тушко катер дене толыныт.

КЕРБИ ГЫЧ. 1938 ий 7 октябрь.

Москва, Кремль

СТАЛИН йолташлан

Ме, социалистический родинан ӱдыржӧ-шамыч, шӱмыштынаТыйын лӱмет дене, пыл, тӱтыра, иэҥмаш гоч да йӱдым кужда родинан шӱмжӧ—Москва гыч Амурын сержедек шумеш нигушак шичде чоҥештенна. Купышто, тайгаште, сопко-шамыч коклаште ме шкетын лийын онал—мемнан дене пырля пӱтынь советский калык, партий да Тый, Сталин йолташ, лийында. Ачала тыршымылан тау.

ГРИЗОДУБОВА, ОСИПЕНКО, РАСКОВА.

КЕРБИ ГЫЧ. 1938 ий 7 октябрь.

Москва, Кремль

Сталин, Молотов, Каганович, Ворошилов, Ежов, Микоян, Калинин, Жданов, Андреев йолташ- шамычлан

Тендан заданийдам шуктымо. Москва—Дальний Восток беспосадочный перелет „Родина" самолет дене 26 часат 29 минутышто ыштэлтын. Посадкым калык илыдыме верыште Амгунь эҥгер лишне купан вереш ыштыме. Экипаж таза, материальный часть исправне.

Тендан Сталинла тыршымыланда да мланна полыш пумыланда уло шӱмна дене таум каласена.

Партий ден правительствын кеч могай заданийжымат шукташ ямде улына.

ГРИЗОДУБОВА, ОСИПЕНКО, РАСКОВА.

ВКП(б) ЦК ден СССР СОВНАРКОМЫШТО

ВКП(б) ЦК ден СССР Совнарком „Родина" самолетын беспосадочный перелетым организоватлыме да тудым мучашке шуктымо пашам сеҥымаш дене ыштымылан М. М. Каганович, А. Д. Локтионов да М. Ф. Картушев йолташ-шамыч составан правительственный комиссийлан благодарностьым увертареныт.

„Родина" самолетын экипажым кычалме ден нуным олашке кондымо пашаште поснак ойырлалтше йолташ-шамычым наградитлаш списким пуаш правительственный комиссийлан кӱштымӧ.

86

Сиимкыште: пионер Круглов Юрий самолет модельын шулдыржым ышта. Юрий тиде модельым ВЛКСМ-ын XX идалыкшылан ямдыла. (Йошкар-Ола пионер пӧрт).

КОМСОМОЛЕЦ ЛИЯМ

Мый шукертсек комсомол радамыш пураш шонен коштым. Но ийготем изилан кӧра мланем рекомендацийым пушо лийын огыл.

Тений мылам лачак луч ко ий теме. Ынде комсомолыш пураш йодмашым пуышым. Рекомендацийым тувыктышына да ял совет председатель деч налынам.

Мый общественный пашам йӧрӟтем, пумо пашам эре шуктен толынам. Кызыт ВЛКСМ программе ден уставым тунемын шогем.

Комсомолын XX-шо идалыкшылан комсомолец лиям.

Гаврилов Йыван.

Ронго р-н, Руя-сола пелэ кыдалаш школ.

Куанен тунемына

Ме пеш куанен тунемына. Кече еда эре у шинчымашым налына. Тунемаш пеш сай.

Ме шукерте огыл у пионерский актив сайлымашым эртарышна. Сайын тунеммемлан да примерный пионер улмемлан мыйым шкенан 5-ше классыште старосталан сайлышт. Мый тидлан чот куанышым.

Ончыч мый шке велэ сайын тунемаш тыршенам гын, кызыт мемнан калассыште чыла йочашамыч сайын тунемышт, манын тыршем.

Комсомолын 20 идалыкшылан да октябрь пайремлан ямдылалташ тӱҥалын улына. Кызыт почеламут шамычым тунемына. Ме нине пайремым куанен вучена.

МОРОЗОВ ВАНЯ.

Кужэнгер район, Йыван Сола кыдалаш школысо 5-ше классын старостаже.

Налме мутем честне шуктем

Мый ростовский школьник пионер-шамычын письмаштым лончылымек, шке ӱмбакем тыгай обязательствым налым: у тунемме ий пытымашеш 75 процент отлично, 25 процент хорошо отметкым налаш. Школыш ик кече кодыде тунемаш кошташ. Дисциплинем саемдаш.

Тиде налме мутым честне шуктем.

Иванов Пӧтр.

Кужмарий пелэ кыдалаш школ, Ронго район.

МЕ СОРЕВНОВАТЛЕНА

Ме, Отымбал тӱҥалтыш школышто тунемше-шамыч (Сотнур район), отлично тунемшаш верч соревноватлымашке ончык лекше школлан пуаш Ленинско-Сталинский комсомолын XX идалыкше лӱмеш йошкар знамям учредитлыме нерген ВЛКСМ Обком бюрон пунчалжым лончылен улына. Тыгакак ростовский школьник-шамычын обращенийышт нергенат каҥашен улына. Варажым отлично тунемаш да школыштына дисциплинын кӱлеш верыш шындышаш верч соревноватлаш тӱҥалаш каҥашышна.

Кызыт мемнан школна Визиргуб школ дене соревноватлаш договорым ыштен. Тыгакак пионерский отрядат Визиргуб школысо отряд дене соревноватла.

Соревнованийыште ончык лекшаш верч ме шкенан школыштына переходящий йошкар знамям ыштена. Могай класс чыла шотыш тат молылан примерым ончыкта—нунын кидыште знамя лиеш.

Ме перерывым веселан эртарена. Перерывым сайын эртарашлан лӱмын дежурный туныктышо лиеш.

Классыштына арнялан кок гана эре йӱкын газет лудмашым эртарена. Адак мӧҥгыштына ача-аваланна газетым лудын умландарена. Самодеятельностым да творчествым нӧлталаш кружок-шамычын пашашт кӱлыт. Кызыт утларакшым физкультур, ПВХО, хоровой кружокын пашашт сайын кая. БГТО, ПВХО значоклан нормым сдаватлаш ямдылалтына. Хоровой кружокышто шуко у мурошамычым мураш тунемын улына.

Тунемше да пионер-шамыч лӱм дене: Артемьев А., Кузьмин П., Петрова, Петрова З., Васильева М., Андреева А.

КАПИТАЛИСТИЧЕСКИЙ ЭЛЛАШТЕ

ГИТЛОРОВЕЦ КАШАК АНТИФАШИСТ-ШАМЫЧЫМ ЧОТ ОРЛАНДАРАТ

Чехословакийын германский войска-шамычын налме районлаштыже гитлеровец-шамыч антифашист-шамычым чот орландарат. Карловы Вары (Карлсбад), Хэбэ да моло олалаштат шуко пашазе, служащий, ремесленник-шамычым арестоватленыт.

Хэбэ районышто 4 октябрьыште тыгай случай лийын: тиде районым Германийлан пумашым руководитлыше чехословак офицер-шамыч группо автомобиль дене германский войска командований штабышкыже каяш лектын. Хэбэ лишнысе аэдродром дене машиныш генлейновец-гитлеровец агент вооруженный банде кашак кержалтыныт.

Чыла чехославацкий офицер-шамычын оружийыштым шупшын налыныт, грабитленыт, вара Хэбэш наҥгаеныт.

Кастене гына куным тужеч колтеныт.

Шукыжым генлейновец-шамыч Чехословакийын плебисцит (всенародный опрос) ыштышаш районлаште талышненыт. Фашистский Германийыш ушнымо ваштареш голосоватлаш тӱҥалше ен-шамычым тӱрлӧ семын лӱдыктылыт.

Капшерский курыкышто, Срнишге генлейновец-шамычын вооруженный бандышт почтым да правительственный учреждений-шамычым налыныт.

Бенеш отставкыш лектын

Доктор Эдуард Бенеш шке ӱмбачше Чехословацкий республик президент полномочий лӱмым кудалтен.

Пытартыш жапыште германский фашист-шамычын главарьже Гитлер Бенеш ваштареш пеш чот выступатлен, тудым игылтын, президент пост гыч лекташ йодын. Гитлерын тиде требованийжым Английский ден Французский правительстве-шамыч поддержатленыт. Садланак Бенешлан президент пост гыч лекташыже верештын.

Судетский областьыште илыше-шамыч гитлеровец-шамычын толмыштлан кӧра Чехословакий территорий кӧргышкӧ куржыт. **Снимкыште:** Судетский область гыч куржшо-шамыч.

ХАСАН ЕР ВОКТЕНЫСЕ ГЕРОИЧЕСКИ КРЕДАЛМАШ ЭПИЗОД

Противникын войскаже ден сооруженийжым да шупшыктымо корным бомбардироватлаш приказым налмек, мемнан самолет группо боевой маршрут дене чоҥештен каен.

Зенитный артиллерийын пудештме шыкш коклаште улмына годым, мемнан чыланат ик шонымаш ыле—цельым кычал муаш, тушманым пытараш, командованьын, великий вождь Сталин йолташын да чыла советский калыкын заданийжым шукташ...

Теве ӱлнӧ кӱртньӧ корно шуйналт кия. Вуй пашам писын ышта, цельым млаандыштак тунемын налме.

Шинча кычалеш — пурлаштыла эҥгер лук лийшаш... Теве тудо... Ынде 2 километрыш шолашкыла ончо... А теве и остров, пурлаштыла кугу военный снаряжений-шамыч, ончылно—раз'езд. Тыгыде ориентир-шамычым ужаш огеш лий: кӱкшыт кугу.

Самолет писын ӱлык вола, тудо кӱкшыт почеш маневрым ышта. Штурман-группо командир комсомолец Рудаковын пеҥгыде кидыштыже. Японский зенитный артиллерий эше виян лӱлдеш. Пурла гыч, шола гыч да ончылно, звена коклаште снаряд-шамыч пудештылтыт.

Теве тудо! Цельна прицелыш верештын, кустовой черта дене нушкеш. „Прямо“ —командоватлем... Пикироватлымаш гыч самолет лектын вик тура кая. Цельна прицелын пузырекышкыжо „пурен“. Парня кнопкым темдалеш, бомбо-шамыч икте почеш весе ӱлыкӧ каяш тӱҥальыч. Мемнан бомбо почешак йолташна-шамычат керылт пурышо самурай-шамычлан самолет гыч „йокмам“ шуват.

Бомбо да цель почеш шинча писын шеклана. Теве чыла могырыш кӱртньӧ корно полотна-шамыч шырпештылт чоҥештат, военный сооружений-шамыч шаланат.

Ӱлнӧ тушман-шамычын кутко семын тарванылмышт чарнен.

Шӱм куанен кыра. Заданийым отлично шуктымо. Иктаж кушто противникын истребительже уке мо, манын ме йыр ончыштына. Мемнан бомбардировщик-шамычна шучко тушман ваштареш бойыш шогалаш ямде улыт.

Но самурай-шамыч мут дене гына отважный улыт. Бойым принимайтылде, нуно ӧрдыштӧ пӧрдыныт. Ончыма гыч пале, нуно зенитный артиллерийын волтен шумо жертвыжым гына вучен коштыныт. Но нунын шонымашышт арам лийын. Японский зенитчик-шамыч ик советский самолетымат волтен шуэн кертын огытыл.

А теве и мемнан аэродром...

Самолетым ончен лекмек, летчик-шамыч кружокыш погынат. Кажныже шкенжын ужмыжо да пережиатлымыже нерген лишыл йолташыштлан каласынешт. Воштылмаш, мыскара, весела шӱргӧ-пылыш—чыла тиде эн пиалан мемнан илышын куан минутшо да южышто мемнам сеҥаш лийдымын ончыкта. Теве нуно, мемнан родинан патриотшо-шамыч: Напалков, Опильков, Власов, Жирновой, Садовой, Игнатьев, Джепаридзе, Волосатов, Поляков, Савченко, Лепилкин, Левашов, Петренко, Чаилахов да молат, —чыланат коммунист, комсомолец улыт.

Белоглазов, — эскадрилийын штурманже, старший лейтенант.

„Тревога“ газет гыч, 28 август 1938 ий, 199 №.

Каеныт комсомолец-шамыч гражданский сарыш!

(ПИОНЕРСКИЙ СБОРЫШТО ЛЕНИНСКО-СТАЛИНСКИЙ КОМСОМОЛ НЕРГЕН КУТЫРАШ)

ЙОЧА-ШАМЫЧ!

Мемнан элысе шемер калык куанен, пиалан илышыште илат. Ожнысо правадымым, кӱчызӧ семын да тунемде илымашым шукертак пытарыме. Советский калык пеш кугу праван. Тудо правам Великий Сталинский Конституций пуэн. Мемнан калыкын пашам ышташ, тунемаш да канаш праваже уло.

Те, йоча-шамыч, социализм элыште илаш пешак кугу пиалан улыда. Тендан верч большевистский партий ден правительстве, пӱтынь калыкын йӧратыме вождьшо Сталин йолташ чот тыршат.

Но те, йоча-шамыч, тыгай пиалан илышым сарыште иностранный интервент, руский капиталист да помещик кашак, адак нунылан тарлалтше меньшевик, эсер, троцкист, бухаринец да моло шакше кашак ваштареш шуко вӱрым йоктарен кредал налмым пален шогышаш улыда.

1917 ий октябрьыште Ленин-Сталин партий вуйлатыме почеш мемнан элысе пашазе ден кресаньык-шамыч капиталист ден помещик кашакын властьыштым сӱмырен шуэныт.

Тунам Российысе помещик ден капиталист кашак вес эллаcе капиталист-шамыч дене келшен самырык Совет Ушем ӱмбак кержалтыныт ыле. Эл чыла могырымат тушман-шамыч дене авырналтын. Нуным кырен шалаташ пӱтынь пашазе, шемер калыкын вийышт кӱлын. Большевистский партий пашазе ден кресаньык-шамычым Йошкар Армий радамыш пураш кидеш пычалым кучен социалистический родинам аралаш ӱжын.

„ЧЫЛАНАТ ФРОНТЫШ КАЕНЫТ“

Гражданский сар кум ий утла лийын шоген. Ленин-Сталин партийын ыштыме да воспитатлыме Пашазе-Кресаньык Йошкар Армий талантан полководец-шамыч: Фрунзе, Ворошилов, Буденный вуйлатыме почеш тушман кашакым сеҥен.

Тиде героический кучедалмаште молодежь да тудын ончыл отрядше—Ленинско-Сталинский комсомол почетный верым налын шоген. Комсомол 1918 ийыште шкенжын первой с'ездыштыже пӱтынь вийжым Советский республикын тушманже-шамыч ваштареш кучедалмашке пуаш обещатлен. Комсомол тиде обещанийым честь дене шуктен. Корнилов ден Калединын, Деникин ден Колчакын, Юденич ден Врангельын войскашт ваштареш кредалме фронтлаште комсомолец-шамыч героизмым ончыктеныт. Тыгакак комсомолец-шамыч немецкий, английский, японский империалист кашак ваштареш кредалмаштат шкеныштын патырлыкыштым ончыктеныт.

Комсомол советский родина верч кучедалашлан шкенжым мобилизоватлымылан шотлен. 1919 ий 5 октябрьыште комсомолын II-шо с'ездше тыгай решенийым приниматлен: „Республикым аралаш да фронт ден Йошкар Армийын тылжым обслуживатлаш 16 ияш гыч союзын членже-шамычым мобилизоватлымашым эртараш“.

Родинам аралыме фронтыш чыла комсомолец-шамыч верешташ тыршеныт. 14—15 ияш ятыр йоча ден ӱдыр-шамычат фронтыш разрешений деч посна шолып каеныт. Ик мобилизаций годым комсомолын Московский организацийже Юденич ваштареш кредалме фронтыш 20 комсомольский пашаеҥым колтен. Нуно чыланат ик вагоныш шинчыныт да кудалыныт. Корнышто перекличкым ыштымеке пале лийын: вагоныште 20 утла еҥ уло улмаш. Ала кӧ гынат, шылпак кая... Вара проверкым ыштеныт. Тыге пале лийын —фронтыш 15 ияш рвезе Александр Косарев кая улмаш. Кызыт Александр Косарев ВЛКСМ ЦК секретарь.

Шуко годым фронтыш комсомольский организацийге каеныт. Тыгай годым комсомольский организаций-шамычын омсалаштышт тыгай увертымаш-шамыч кеченыт:

„Райкомым петырыме. Чыланат фронтыш каеныт“.

Комсомолец-шамыч коммунизм верч, пиал верч шкеныштын илышыштым чаманыде виян кредалыныт. Куатле буденновский армийын ик полкыштыжо самырык пулеметчица Кузнецова лийын. Тудо эн шучко верлаште кредалаш лектеден. Кузнецова пулемет дене тура лӱйкален ошо-шамычым сеҥен шоген.

Ик гана Кузнецован улмо полк Киев воктене шоген, тунам тудо моло кавалерист-шамыч дене разведкыш каен. Непадовка села деке толын шуыч. Чодра пытыш. Тушман ынже пале манын разведчик-шамыч корем дене каеныт. Кенета ошо-шамычын эскадронышт толын лектыч. Тушман-кашак йошкар разведчик-шамычым ужыч да йыр-ваш авыраш тӱҥалыч. Тыште уже мӧнгӧш чакналташ лийын огыл. Ошо кашак нунын деке эре чакланат да чакланат, пушташак толыт. Ты годым Кузнецова пеш вашке гына чонгата ӱмбак кӱзен, пулеметшо дене тушман кашакым лӱлташ тӱҥале.

Ошо шамыч нимыштын йол йымаке йогеныт. А Кузнецова эре лӱэн да лӱэн. Тудлан моло разведчик-шамычат полшеныт. Тушман кашак нигуш пурен каяш ӧрыныт, лӱдмышт дене мӧнгеш шыжалтыныт...

ПУЛЕМЕТНЫЙ ГРУППЫН СЕҤЫМЫЖЕ

Москва оласе Сущево-Марьинский райкомол секретарь Афанасьевлан 17 ий гына шуын. Гражданский сар тӱҥалмеке тудо моло дене пырля Восточный фронтыш шке каен. Тушто тудо 10 еҥан пулеметный группын начальникше лийын. Афанасьев тидын мартен пулеметым ик ганат ужын огыл улмаш. Туге гынат, тудо пулеметым вашке тунемын да лӱэнат мошташ тӱҥалын.

Ик вере пеш виян кучедалмаш лийын. Ошо кашак йошкарармеец-шамычын отрядым сеҥаш тӱҥалыныт. Тиде отрядыштак Афанасьевын пулеметный группыжо лийын. Ошо кашакын наступатлымыштым кузе гынат кучаш кӱлын. Теве тыгай годым Афанасьев шкенжын пулеметный группыжым моштен, сайын гына шындылын да лу пулемет гыч ик ганаште лӱлдаш тӱҥалыныт. Ошо кашак лӱддымӧ пулеметчик шамычын пулям дене шудо семын солалт йӧрлыныт. А йошкарармеец-шамычлан лачак тиде кӱлын. Вражым тушман кашакым мемнан армеец-шамыч пеш чот чактареныт.

Тид деч вара Афанасьевым полк комиссарлан шогалтыме. Тудо шуко гана шкенжын полкшо дене кугу сеҥымашым ыштен.

КОМСОМОЛЕЦ-ШАМЫЧЫН ВИЙЫШТ

1919 ийыште кеҥежым киевский комсомолец-шамыч атаман Зеленыйын белогвардейский бандыже ваштареш кредалаш вооруженный отрядым организоватленыт. Отряд йӱдлан малаш Триполье поселкыш пурен. Йӱдым Зеленыйын белогвардейский бандыже тиде поселкыш керылтын. Ваш-ваш кредалмаш тӱҥалын. Комсомолец-шамыч виян кучедалыныт, нунын кокла гыч иктыштат чакнен да тушман деке верештын огытыл. Комсомолец-шамычын оружийыштат шагал лийын. Ситартышыже тушман кашак комсомолец-шамыч деч шуко лийыныт. Туге гынат, лӱддымӧ комсомолец-шамыч нуным чылаштым гаяк пуштын пытареныт.

Тыге комсомолец-шамыч шкенан родина верч, шкенан пиалан калыкча верч героически кредалыныт.

КУГУ НАГРАДЕ

1928 ий 23 февральыште Йошкар Армийлан 10 ий темме кечын СССР правительстве Ленинский комсомолым гражданский сарыште боевой заслугым ыштымыжлан высший боевой революционный награде дене—„Красное Знамя“-орден дене наградитлен. Тиде наградым приниматлыме годым ВЛКСМ-ын VIII с'ездше воззванийыште тыге возен:

„Мемнан знамянам кӧн шокшо вӱржӧ мушкын, сеҥышаш верч кӧн шӱмжӧ кырымым чарнен, пролетарский диктатурын торжествожо верч кӧ шкенжын илышыжым тӱлен, кӧ белогвардеец-кашакын кидышт дене колымашым шыдын вашлийын—нуно самырык пашазе ден кресаньык-шамыч тиде орденлан правам кучедал налыныт“.

Ленинско-Сталинский комсомол—Пашазе-Кресаньык Йошкар Армийын родной изаже. Комсомол мемнан элын оборонo вийжым эреак пеҥгыдемда. Тудо Военно-морской флот ден Йошкар авиацийын шефше. Хасан ер дене японский захватчик кашак ваштареш кучедалмаште комсомолец-шамыч Йошкар-Армийын моло боецше-шамыч дене пырля родной мланде верч пеҥгыдын кучедалыныт. Нуно атакыш тыге кычкырен каеныт:

— Комсомолец-шамыч, ончыко! Коммунизм верч! Родина верч!

— Великий Сталин верч!

Комсомол, тудын дене пырля пӱтынь советский молодежь шкенжын социалистический родинам границыжым кеч кунамат аралаш ямде. Ленин-Сталин партийын первой ӱжмыжӧ почешак вич миллионан комсомол тушманлан пытышашлык ударым пуаш Йошкар Армий радамыш шогалаш ямде.

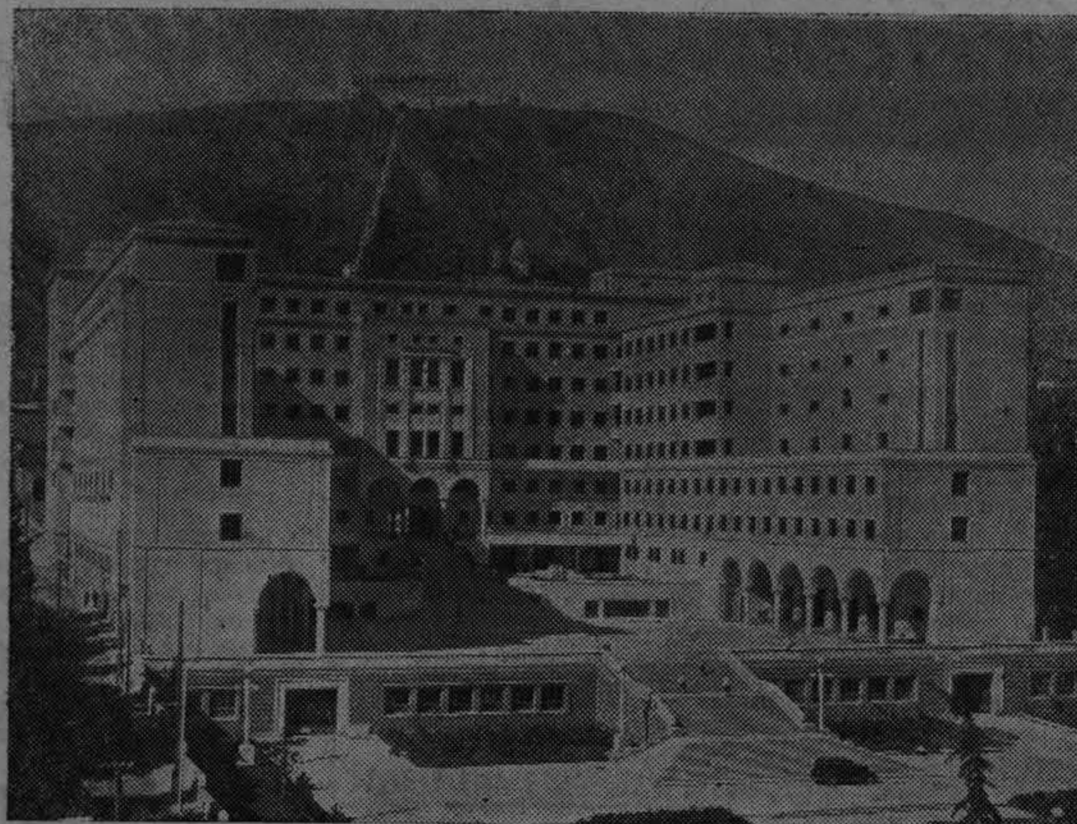
Н. Ш.

У ПИОНЕРСКИЙ АКТИВ

Снимкыште: Морко район, Кожлаял пелэ кыдалаш школысо пионерский актив, Шола гыч пурлашке: отряд советын председательже **Васильев Георгий**, 2-шо отрядын вожатыйже **Степанов Ф.** да молат. Шога: старший вожатый **Рыбаков Ф.** Фото Дмитриевскийын.

МЕМНАН РОДИНА

Снимкыште: Грузинский ССР правительствын дворецше (Тбилиси).

Фото Союзфотон.

Советский летчица-шамычын сеҥымышт

Тений 2 июльышто советский летчица-шамыч П. М. Осипенко М. М. Раскова да В. Ф. Ломако Севастополь—Архангельск маршрут дене беспосадочный перелетым чаплын шуктеныт ыле. Нуно ик моторан „МП-1“ гидросамолет дене прямой линий дене—2.241 километрым, а ломанный линий дене—2.371 километрат 900 метрым чоҥештеныт.

Кызыт Международный Авиационный Федерацийын Президиумжо тиде перелетым международный ӱдрамаш рекордлан признатлен.

Совет Ушем Герой М. М. Громовлан профессор лӱмым пумо

Высший аттестационный комиссий „самолет ден мотор-шамычым технически эксплоатироватлыме“ специальность дене Совет Ушем Герой М. М. Громов йолташлан профессор лӱмым пуэн.

Владимир Маяковскийын литературжо нерген

Мемнан сай да талантан поэт В. В. Маяковскийын возымыжо кугун аклалтеш. Кызыт СССР Совнарком тудын трудшым государственый достоянийлан шотлен.

Поэтын литературный трудшым В. В. Маяковский лӱмеш государственный музейыш погаш ыштыме.

В. В. Маяковскийын сочинений-шамычым редактироватлаш тыгай составан редакцийым утвердитлыме: Н. Н. Асеев, В. О. Перцов, Л. В. Маяковская, М. И. Серебрянский.

Йодса-умылтарена

УРЖАН ИСТОРИИЖЕ

Уржан шочмо верже—Афганистан. Но тушто уржам имньылан гына пукшат. Тудын лӱмжат эше уке, „гендумдар“ манын гына лӱмдат. Гендум—тиде шыдаҥ, гендумдарже—шыдаҥ кӧргыштӧ мо улмыжо. Шыдаҥ ӱдыдымӧ пасуышто шӱк шудо семын кушмыжлан тудым уржа манын лӱмденыт.

Шуко тӱрлӧ „шӱк“ уржа коклаште Афганистаныште ломкий ден неломкий сортан улыт. Ломкий сортшо йогалтын мландыш ӱдалтеш, неломкийже—шыдаҥ ден пырля шога. Тӱредме да шийме годым нине пырчым вигузеат ойыраш огеш лий, садлан мешакышкат уржа пырче-шамыч логалыныт.

Афганистаныште илыше-шамыч уржа йӧреан шыдаҥ мешакым тупыш сакен, курыкыш ӱдаш каеныт.

Курыкысо йӱштӧ гына сортироватлен кертше лийын: йӱштӧ деч лӱдшӧ шыдаҥым тудо пытарен, а чытыше уржам коден. Тыге еҥ-шамыч шыдаҥым ӱден, уржам гына тӱред налыныт.

Тыгак мемнан денат лийын. Древний калык юг гыч йӱдвелыш толыныт. Нунат неломкий уржа йӧреан шыдаҥым ӱдаш тӱҥалыныт. Северный широтан 60 градусшо деч умбак (Ленинградын параллельже) йӱштӧ климатым чытыде шыдаҥ кылмен, шокшым да сай почвым йоддымо уржа эре шукемын.

Пытартыш ийлаште совет ученый-шамыч у сорт шыдаҥ-шамычым луктыныт. Нуно кызыт мемнан северыштат сайын кушкын кертыт.

Шараде

Вӱдлан кӱштен каласет—
Викак жапым тый палет.

Тушто

Кидеш кучаш лиеш,
Ишкеш сакаш ок лий.

С. Гаврилов.

Метаграмме

„К“ буква ден кочыш шуын,
„Ш“ дене—локтылалтын.

Никитин Сергей ден Милютин Йогор колтеныт.

Ответ-шамыч

(„Я. Л.“-ын 16 сентябрысе №-жым ончо)

Тушто

Сорла.

Метаграмме

Рече, мече.

* * *

(22 сентябрысе №-ым ончо)

Пече, мече.

„ИНТЕРНАЦИОНАЛ“ МУЗЫКЫН АВТОРЖО ПЬЕР ДЕГЕЙТЕР

(Шочмыжлан 90 ий темме лӱмеш)

Гент—ожнысо бельгийский ола. Кугу текстильный центр улмыжлан кӧра ожнысекак палыме ола лийын шога. Тиде олаште 1848 ий 8 октябрьыште пашазе Дегейтерын ешеныже изи рвезе шочын. Тудым Пьер маныныт.

Дегейтер ешын илышыже нымачат Гент оласе пашазе-шамыч еш деч ойыралт шоген огыл. Нужна, фабрикысе эксплоатаций—чыла тиде ындыралт пытыше, ончылгочак шӱкшемше чуриян пашазе еш ӱмбак нелын возын.

Ачажлан ешыжым пукшен лукташ полшашлан Пьер шым ияшак фабрикыште пашам ышташ тӱҥалеш.

Дегейтерын ешыже Францийын Лилль олашкыже куснен. Пьер кушкын. Яра жапыште тудо шуко книгам лудын, тунемын. Шонен моштышо ушыжо дене шинчымашым налаш шонымыжо тудлан чыла нелымат сеҥашыже полшеныт.

Шукыжым Пьер музык деке лишемын. Тудо кок ий наре Лилльский консерваторийыште курсыш коштын.

Пьер капиталистический кугыжанысе пашазе-шамычын нелэ илышыштым вашке пален налын. Изи годсо йӧсӧ илышыжымат монден огыл, тудо фабрикантын чот ындырымыжымат чытен. Тудын ушышкыжо кугурак-шамычын XIV курымышто лийше гентский ткач-шамычын восстанийышт нерген ойлымышт чот пурен. Кугу лийме семын утларак да утларак еҥ вӱр йӱын илыше-шамыч ӱмбак венавистьше кушкын, эрык верч кредалаш тыршен. Пьер Дегейтер 22 ияшыже годым Французкий пашазе движенийыш ушнен.

1871 ийын март тылзыже шуо. Францийыште Коммунын волгыдо ӱжаражe ылыже. 28 ияш Пьер кӧ дене каяш шонен? Пьерын эрык нерген шонымыжо шуо. Моло йолташышт дене пырля тудо Парижыш миен Коммунар-шамыч деке ушнаш шонен куржаш тӧча. Но арам лиеш. Тудым немецкий войска пленыш налешат, Северный Францийыш колта.

Дегейтер адакат Лилль оласе фабрикыште пашам ышташ тӱҥалеш да пашазе организацийышке пура. Тудын музык нерген шонымыжо огеш йом. Музыкым шинчымашыже „Лира рабочих“ хоровой кружокышто паша ышташ йӧным пуэн. Кружокым шкеак организоватлен, хорын дирижержо лийын.

Кружок эре виянгын. Ала кузе ик гана хорын репетицийышкыже шӱлешт-шӱлешт хорын членже куржын пурен. Тудо кызыт гына Париж гыч налме почеламут-шамыч книгам Дегейтерлан ончыкташ вашкен. Тиде пашазе-поэт, коммунар Эжен Потьен революционный муро-шамычан сборникше улмаш. Нине пашазе классын тушманышт ваштареш ненавистьым пуртышо почеламут-шамычлан Дегейтерлан музык возаш пумо.

Потьен сборникыштыже „Интернационалат“ лийын. Кредалаш ӱжшӧ муро Дегейтерым чот куандарен. Ик кече гыч „Интернационалын“ музыкшо ямде лийын.

Пашазе Дегейтерын 1888 ийыште возымо пӱтынь тӱнясе шемерын куатан гимнже первояк 1888 ий, июль мучашеш Лилльыште лийше газетчик-шамыч пайремеш муралтын.

Кугу Октябрьский Социалистический Революций деч вара тудо муро СССР-ын гимнже лийын.

1902 ийыште Дегейтер Сен-Денишке куснен. Туштат яра жапшым пашазе хорлан пуэн.

Тыге 20 ий эртен. Дегейтер ынде шоҥго кугыза, фабрикыште пашам ыштен огеш керт. Вара пашазе полышын тӱнямбалсе организацийже тудлан тылзеeда пенсийым тӱлаш ыштен.

1928 ийыште кеҥежым Пьер Дегейтер Совет Ушемыште лийын. Йошкар столице курымешлан кодшо музыкын авторжым пеш сайын приниматлен. Тушто пашазе-музыкант сеҥыше социализмын великий государствыштыже лиймыже ден пеш кугу пиал ан.

Пьер 1932 ийыште, сентябрь тылзыште Францийыш колен.

А. Штейнберг.

МЕМНАН АДРЕС: Йошкар-Ола, Марий АССР, Совет пӧрт, 53-шо №-ан пӧлем, „Ямде лий“ редакций.
Телефон: Совет пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.

Отв. редактор— И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—810.

Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.